

400 milliárdir dollarar – ella tvær billiónir krónur – hefur altjóða kredittkreppan higartil kostað fíggjarheiminum

Kredittkreppan rakar nú skuldarbundnar fyrítøkur

Tapini í sambandi við kredittkreppuna verða nú mett til 400 milliárdir dollarar, meðan bankarnir bert hava sett 50 milliárdir av móti tapi. Kreppan kann ikki longur sigast at koma av, at nakrir fáir óprofessionellir bankar hava kastað seg út í villar spekulatiónir. Sjálvt teir størstu og mest sofistikeraðu bankarnir við umfatandi trygdarskipanum missa nógvan pening. Og tað fær avleiðingar fyri stóran part av realbúskapinum, skrivar danska blaðið Børsen

KREDITTKREPPA

Leo Poulsen
leo@sosialurin.fo

Kredittkreppan – ella so-nevnda subprimekreppan – byrjaði av álvara í summar, tá ein amerikanskur ílegg-ingargrunnur og tveir týskir bankar komu í álvarsamar trupulleikar, tí teir undir-mettu vandan við at gera íløgur í strukturað ameri-kansk realkredittlán.

Vanliga fatanin var, at kreppan bert fór at raka fáar aktørar, sum ikki høvdu nøktandi trygdarskipan, men tað hefur nú víst seg at vera alt ov bjartskygd met-ing. Seinast er sveisiski UBS, ein av heimsins mest professionellu bankum, raktur, og hefur verið noydd-

ur at seta tíggu milliárdir dollarar aftrat av móti tapi.

At byrja við sá annars út til, at bert fáir týskir bankar vórðu raktir. Týski banka-marknaðuriner smábýttur, og tað hefur í árávis gjørt tað trupult hjá týskum bank-um at vinna pening við vanligum bankavirksemi, og hetta hefur fingið nógvar bankar at royna at vinna pening upp á handlar, teir trúðu vóru vandaleysir likv iditetsvirðismunarliga.

Við at gera íløgur í longri varandi kredittbygnaðar, endurfíggaðar av stuttleypr-andi virðisbrøvum (væl at merkja uttan fyri bankajavn-vágina), vóru teir nóg blá-oygdir til at halda, at teir høvdu skapt eina penga-maskinu. Men søgan sigur okkum, at pengamaskinur bert virka í stutta tíð.

Fyri bert trimum mánað-um síðani var tað vanlig fat-an, at tað bert vóru hesir fáu týsku bankarnir, sum høvdu álvarsamar trupul-leikar, men nú eru øll vorðin klókari.

Teir báðir stóru ameri-kansku bankarnir, Citigroup og Merrill Lynch, hava verið noyddir til at seta av ávika-vist 15 og 8 milliárdir dollar-ar móti tapi móti struk-tureraðum kreditthandlingum.

UBS skelkaði marknaðin við í oktober at boða frá, at bankin hevði sett 3,7 milli-árdir dollarar av móti tapi, men longu í síðstu viku varð hetta tal rættað við 10 milliárdum aftrat.

Realbúskapur raktur

Deutsche Bank, Bank of America, Barclays, BNP og HSBC hava allir boðað frá tapum upp á millum tvær og fyra milliárdir dollarar

– fyribils. Men tað er allar-helst als ikki nóg mikið, sæð í ljósinum av framhald-andi negativu menningini í prísásetingini á struktu-reraðum kredittproduktum.

Tað ber tískil ikki longur til at forklára kreppuna við, at nakrir fáir, óprofessio-nellir bankar hava kastað seg út í villar spekulatiónir, sum teir ikki høvdu tamar-hald á. Tá sjálvt størstu bankarnir við mest sofistikeraðu trygdarskipanunum missa risaupphæddir, er stóðan álvarsom. Og tað fær uttan iva avleiðingar fyri stóran part av realbú-skapinum.

Kreppan setur eisini spurnartekin við tað rák, sum higartil hefur verið tik-ið sum givið: At alt størri partar av kredittmarknaðin-um fór at kunna handlast eftir amerikanskum modelli, og at allir kreditt-vandar kunnu strukturerað og seljast víðari í smáum í individuelt rataðum bitum.

Ikki skilt vandan

Hugsanin aftan hesa meting var annars góð. Íleggjar-bankarnir eru teir frægastu at velja út og strukturera vandarnar, og í útgangsstøð-inum høvdu íleggjararnir – antin tað so var talan um tryggingarfeløg, pensjóns-kassar ella bankar, ið yngstu at spreidda vandan til aðrar íløgur – langsiaktaða ílegg-ingarhorisontin, ið var neyð-ugur, til tess at átaka sær vandarnar.

Trupulleikin var bara, at nógvir íleggjarar stutt sagt ikki skiltu vandarnar.

Nú verður gitt, at tapini í sambandi við kredittkrepp-una munnu verða komin upp á 400 milliárdir doll-

arar, har bankarnir tó bert hava sett 50 milliárdir av móti tapi. Sannleikin er helst tann, at eingin kennir veruligu støddina á krepp-uni.

Vónin um, at javnvágin fyri triðja ársfjórðing fór at geva eina ábending, hefur tíverri víst seg ikki at standa mót. Eisini í fjórða ársfjórð-ingi hefur marknaðurin ment seg negativt, so tað er avgjört einki grundarlag fyri at staðfesta, at kreditt-kreppan er um at hasa av.

Enn ber illa til at siga, hvat hendir í 2008 og 2009, tá renturnar á subprimelán-unum halda fram við at vaksa. Rentan á mongum av hesum lánunum verður nevnliga ikki lögð fóst við útgangsstøði í stuttsiktaðu rentuni, men er hinvegin framman undan avtala at vaksa við ávísari ferð, uttan mun til rentustøði á markn-aðinum annars.

Komandi tvey árin skal rentan fyri fyrstu ferð setast upp (eftir innleiðandi »teas-er«-tíðarskeiðið við lágari rentu) fyri lán fyri áleið 285 milliárdir dollarar. Hvussu lántakararnir fara at taka ímóti tí, kann bert gitast um.

Golman Sachs metir, at samlaðu amerikansku útlán-ini komandi tvey árin fara at minka við 1000 milli-árdum dollarum. Partvís tí forbrúkararnir halda aftur, men í stóran mun eisini tí, at bankarnir eru vorðnir meiri varnir við at lána pen-ing út. Tað noyðast teir púra einfalt.

Fyri tað fyrsta er egin-kapitalurin tódnaður mun-andi seinastu mánaðirnar. Og hvørja ferð eginkapital-urin minkar við einari krónu, minkar møguleikin

fyrí útláni við 12,50 krón-um.

Avlopið minkar

Harafturat kemur, at bankar-nir hava verið noyddir at broyta kredittpolitikk. Í ein-ari støðu, har tað hvønn ein-asta dag koma nýggj óvænt-að kreditttap undan kavi, hefur verið neyðugt at skrúva niður fyri váðanum. Rúm er ikki longur fyri feil-um. Og tað er heldur ikki sama kapping sum áður um at fáa nýggjar kredittkund-ar.

Men afturhaldnið hjá bankunum fer tó ikki at rakabreitt. Fíggjarliga sunn-ar fyrítøkur hava framhald-andi lítlar trupulleikar við at lána pening, men tað hava »gearaðar« fyrítøkur og »gearaðir« íløgubygnaðir harafturímóti.

Fyri íløgufeløgini er myndin fleirbýtt. Fleiri íløgufeløg hava forvunnið ørandi upphæddir upp á kreppuna, tí teir hava »short-að« (satsað upp á kursfall) teir kredittbygnaðar, sum hava havt størstu kursfallini. Tey feløg, sum hava foku-serað upp á »carrytrades« (keypt partabrøv við væntan um kurshækkan) hava hin-vegin upplivað, at bankarnir hava strammað kreditt-treytirnar munandi, og tað hefur gjørt tað truplari hjá teimum at forvinna pening.

Kapitalgrunnarnir noyð-ast at síggja í eyguni, at tað er vorðið dýrari at lána pening, og at bankarnir ikki eru so altráðir at lána til virkisvirkur, sum fyrí einum hálvum ári síðani. Tað hefur ført til eina mun-andi minking í LBO-virk-seminum, og tað fer vænt-andi at føra til munandi fall

í avkastinum hjá kapital-grunnunum komandi árin.

Tað eru eisini nógvar ógvuliga skuldartyngdar fyrítøkur, sum fáa tað trupl-ari. Tað er serliga galdandi fyrí ognarfeløg, sum vanliga hava eina høga skuldar-byrðu.

Men hetta er eisini gald-andi fyrí stóru amerikansku bilafyrítøkurnar GM og Ford, sum eru skuldarlántar upp um skorsteinin. Tær fara enntá eisini at verða raktar á fíggjarkostnaðinum og umsetninginum, tí part-vís fer tað at gerast dýrari at upptaka banka- og obliga-tiónslán, og partvís er tað seinastu tíðina vorðið mun-andi dýrari at keypa bil upp á avgjald.

Trýst á SAS

Flestu flogfeløg merkja eis-ini kredittkreppuna. Hetta er serliga galdandi fyrí flog-feløg við stórarí skuld, eitt nú SAS.

SAS er framman undan hart trýst í kappingini við dis-countfeløgini, og við strammaðu kreditttreytunum, fær felagið uppaftur truplari at fígga sínar íløgur. Discountfeløg, so sum Ryan-air, kunnu framvegis fígga sínar íløgur um raksturin.

Subprimekreppan fer eisini at merkjast á ameri-kansku nýtsluni, men alt talar framvegis fyrí, at nega-tiva ávirkanin verður útjavn-að av vøkstrinum í Asia og Europa.

Tað er altso eingin orsök at vera negativur móttvegis partabrøvum sum heild, men eitt gott ráð er at halda seg frá fíggjartababrøvum og skuldartyngdum fyrítøk-um, skrivar danska blaðið Børsen.